

#28

léto 2019

JOURNAL

časopis Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích

LETNÍ SPECIÁL

Rozhovory s absolventy

OBSAH

1

VARHANÍK

Karel Ochozka

ZLATÝ ÁMOS

Vladimír Vochozka

4

8

BOXERKA

Lenka Kardová

ARCHEOLOG

Václav Vondrovský

12

16

LABORANTKA

Jitka Konvičková

ŘEDITELKA

Veronika Láchová

20

23

ŠLECHTITEL

Martin Prchal

VYDAVATEL DRBNY

Libor Matoušek

26

JOURNAL

časopis Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, č. 28/2019

Vydavatel:

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích,
Branišovská 1645/31a, 370 05, České Budějovice

Šéfredaktor: Miroslav Vlasák

Spolupracovníci: Mgr. Alena Binterová, Mgr. Miroslav Boček

Fotograf: Aleš Motejl

Foto na obálce: Martin Stranka

Grafické práce a sazba: Lenka Kotlárová Popelková (Gra-m)

Jazyková korektura: Lenka Krejčová

Témata, připomínky a náměty můžete zasílat
na mvlasak@jcu.cz

JOURNAL je čtyřikrát ročně distribuován zdarma
na Jihočeské univerzitě, jejích fakultách a dalších
vybraných místech.

Náklad 4000 ks. Tisk: Protisk, s. r. o.

Místo vydání: České Budějovice.

Registrace MK ČR E 21448, ISSN 2336-2170.

VARHANÍK: NEDĚLÁM NIC, CO BY MĚ NEBAVILO

Odborný asistent na katedře, ředitel borovanské základní umělecké školy, ředitel kůru v katedrále sv. Mikuláše, varhaník, dirigent chrámových sborů a orchestrů, muzikant, manžel, otec. To vše dokáže pojmout čtyřicetiletý Karel Ochozka, absolvent dvou oborů na Teologické fakultě JU.

Když jsme domlouvali rozhovor, měl jste nabitý i víkendový diář. Hrál jste v sobotu dvanáct svateb!

Zažil jsem jich za den i více. Myslím, že už jsem jich za život odehrál kolem patnácti set.

Nepochybuji o tom, že byste se uživil jen hudbou. Co vás drží na fakultě?

Drží mě tu studenti, někteří kolegové a vedoucí katedry. Potěší mě vždy i zpětná vazba od absolventů. Jsem zaplatpánbůh v situaci, kdy můžu dělat věci, které chci a které mě baví. Kdyby šlo jen o peníze, mohl bych se mít trojnásobně lépe, protože hudebních nabídek je výrazně více, než jsem schopen pokrýt. Ale o tom to není.

A s malým synem už toho asi člověk nestihne tolik, co dřív.

Musím říct, že rodičovství hodně zamávalo s mým bohémským stylem života. Primárně se cítím tatínkem, takže jsem utlumil především koncertní aktivity. Když si potřebuji odpočinout, muzicíruji s tříletým synkem. Hali belí mě teď uspokojí stejně jako náročná skladba. Paradoxně ale můj syn nesnáší varhany. Tatínku ne, vypnout! (*imituje syna*) A raději v hudebce mlátí do bubnů. (*směje se*)

Kdybych udělal výčet vašich pracovních aktivit, čtenář by si asi položil otázku, jak je možné tohle vše stíhat.

Když je hodně práce v hudebce, na fakultě je zrovna zkouškové období, takže se to vzájem-

ně dobře potkává. Ale ano, spím málo, čtyři až pět hodin denně, pracuji přes noc a na fakultě jsem pouze na půl úvazku. Co se týká aktivit pro katedrálu, hodně mi s tím zamíchalo právě narození synka, takže mnoho práce udělají moji kolegové a já spíše hlídám kvalitu a koordinaci aktivit. V sobotu jsem většinou na fakultě, v neděli v katedrále. Nedělám nic, co by mě nebavilo, do práce se těším.

Třeba ty svatby by mi ale časem přišly jako rutina.

To je dobrá poznámka. Teď v sobotu to byla výjimka, na svatby posílám kolegy, aby si vydělali peníze. Musím přiznat, že mě už to nebaví. Samozřejmě jsou svatby, kde mám k těm lidem vztah, to je něco jiného. Co si ale ordinuji vyloženě záměrně, je jednou za měsíc zahrát na pohřbu, čistě z terapeutických důvodů. Je to obrana proti tomu, kdy vás lidé neustále plácají po ramenou. Světská sláva, polní tráva. Na pohřbu člověk zpokorní a uvědomí si, co jsou podstatné věci.

Deset let jste varhaníkem v českobudějovické katedrále, poslední rok ředitelem kůru. Co vše to obnáší?

Mám za úkol, aby hudba v katedrále byla na požadované úrovni, protože provoz by měl být vzorem pro všechny kostely v diecézi. Každá mše v katedrále je hraná, funguje tu orchestr a několik sborů, které mám na starost. Časově nejsem schopen zajistit vše, takže mám k sobě pomocníky. Vždycky se

ale těším na zkoušky chrámového orchestru a sboru, protože se v nich sdružují lidé, kteří to dělají pro radost. Je tam výborná parta.

Když mi bylo osm let, snad dvacetkrát za den jsem poslouchal Bachovu varhanní Toccatu a fugu d moll. Jak jste se dostal k varhanám vy? Čím vás zaujal tento královský nástroj, který je považován za nejtěžší ze všech?

Varhany jsem poslouchal od útlého dětství, protože můj otec je varhaníkem. Bral jsem je automaticky jako jednu z forem hudebního vyjádření. Líbí se mi jejich zvuková škála. Je to nástroj, který zvládne nejjemnější nuance pian, na druhou stranu může zvuk varhan imitovat monumentální sílu celého orchestru. Můžu z nich dostat temný morbidní zvuk typu Fantomas, nebo zvuk zářícího slunce, krásné krajiny. A další přidanou hodnotou varhan je to, že jsou spojeny s liturgickou službou.

Na jaké zajímavé varhany už jste si zahrál a na které byste si chtěl zahrát, ať už v Čechách, nebo ve světě?

Mám výhodu, že u nás v Borovanech máme malý pozitiv, unikátní evropský nástroj z roku 1711. Je to takový přenosný keyboard středověku, který sloužil při procesí. Každý rejstřík má jásavou, nosnou linku. Nevadí mi ani menší barokní nástroje, zahrál jsem si i na největší kostelní varhany na světě v Pasově. Ale kdybych si měl vybrat jedny jediné varhany, pak by to byly ty v budějovické katedrále, byť nejsou v tak dobré kondici. Mám rád zvuk romantických varhan.

Vždycky si říkám, jak asi funguje mozek bubeníků, když každou rukou i nohou hrají něco jiného. Co ale teprve mozek varhaníků!

Člověk si občas připadá jako schizofrenik, do toho občas něco musíte zpívat. Říká se, že hra na varhany patří společně s hrou na harfu mezi nejnáročnější hru na hudební nástroj. Hraje se čtyřmi končetinami, je to někdy i fyzicky náročné, protože člověk nemá oporu a stabilitu v nohách. U klavíru máte ukotvení, tady ale musíte používat břišní svaly. Varhany mají ještě jedno specifikum – pokaždé jsou jiné. Vzpomínám si, jak jsem hrál venkovský pohřeb v kostelíčku a musel jsem chvílemi hrát pěstmi, jak to šlo ztuha a prsty mi mrzly. Dobrý varhaník si musí zvyknout na každý nástroj.

Když pozoruji obličej varhaníků, je v nich často jistá strnulost. Může vůbec varhaník vypnout hlavu a nechat se unášet hudbou, nebo je u takto složitého nástroje nutná stoprocentní koncentrace?

To závisí na konkrétním varhaníkovi, nejde to paušalizovat. Hraje se z not, takže člověk působí hodně koncentrovaně. Ale já při hře vnímám okolí a často jsem schopen řešit i jiné věci, včetně povídání s lidmi na kůru nebo telefonování.

Na konzervatoři jste studoval kromě varhan

i dirigování. To je pro mnoho lidí ještě víc fascinující podívaná. Často si ale neuvědomí, že za emotivním mácháním taktovkou je především velká dřina a kumšt.

No právě. Kdybys tam nebyl, nic se nestane, říkají mi občas lidé. Do určité míry to беру jako pochvalu. Ale je to tím, že s naším sborem pracuji delší dobu, muzikanti znají moji představu. Pak samozřejmě nemusím dělat teatrální gesta. Ale ve chvíli, kdy pracuji s poloamatérskými soubory, je úloha dirigenta nezastupitelná. Musím si každou skupinu nástrojů pohlídat, kontrolovat včasné nástupy. Nejsem žádný špičkový dirigent, ale muzikanti o mě říkají, že jsem hezky čtivý.

Oba rodiče jsou muzikanti a hudební pedagogové, vaše maminka zpívá v chrámovém sboru, tatínek je varhaník. Bylo u vás hudební vzdělání tak říkajíc povinné?

Sestra, bratrance i sestřenice, všichni prošli konzervatoří. Ale musím říct, že mě to opravdu bavilo. Tedy cvičení úplně ne, spíše, když jsem vyhrál nějakou soutěž, ulil se ze školy a cestoval. Po klasické muzice přišlo bigbeatové období, které mě dodnes baví. Rád si vezmu do ruky kytaru nebo basovou kytaru, ale už na to není tolik času.

To jsem se chtěl právě zeptat. V pubertě kluci obvykle přecházejí z klavíru na kytaru a balí holky. Vy jste naopak vyměnil klavír za varhany a věnoval se liturgické a duchovní hudbě. Já jsem samozřejmě také balil holky kytarou i klavírem. Varhanami tolik ne, na ty jsem sbalil až svoji ženu. (směje se)

Po konzervatoři se člověk rozhoduje, co dál. Může jít studovat hudební akademii nebo třeba hudební obor na Pedagogické fakultě. Vy jste zvolil krok jinam a začal studovat Teologickou fakultu. Proč?

Těch důvodů bylo několik. Byl jsem v šestáku na konzervatoři a hrozil mi odvod na vojnu. V té době byla konzervatoř s Teologickou

fakultou propojená v jedné budově. Takže jsem ji zvolil jako pojistku, že nepůjdu do zeleného. Ale nakonec se mi tu zalíbilo a mám vystudované dva obory současně, Pedagogiku volného času a Učitele náboženství a etiky.

To je zajímavé, že varhaník a dirigent jde studovat etiku, pedagogiku, filosofii, kterým se do té doby nevěnoval...

Zrovna etika byla ale oblastí, o kterou jsem se dost zajímal už předtím. K pedagogickému směru jsem měl zase blízko díky rodičům, vždycky jsem chtěl být kantorem v hudebce. Neříkám, že bych byl dobrým učitelem náboženství, ale i díky oboru Chrámová hudba, který jsem studoval na konzervatoři, jsem měl dobré základy. Měli jsme povinné předměty jako liturgika, latina, křesťanské dějiny, protože nestačí jen umět hrát na nástroj. Po prvním semestru na fakultě jsem věděl, že mi studium rozšíří obzory a jinam už jít nechci. Měl jsem štěstí, že jsem tu zažil velké osoby, které se po revoluci vracely z ciziny. Docent Ondok nebo profesor Skalický, to byly nesmírně zajímavé přednášky úžasných, a přitom pokorných osobností.

Na katedře vyučujete rozvíjení hudebnosti u dětí. Dětem se věnujete i v ZUŠ. Daří se je přitáhnout k muzice?

Jako ředitel ZUŠ mám možnost školu někam směřovat. A já se to snažím dělat trochu jinak, než je běžné. Chci, aby to žáky bavilo, chodili k nám rádi, a aby to bavilo i vyučující. Samozřejmě musíme děti připravit na konzervatoř, ale není to pro mě hlavním cílem, dokonce ani úspěchy v soutěžích. Chci rozvíjet hudebnost u každého, kdo k nám přijde. I kdyby se z něj stal jen dobře informovaný posluchač. Jsme venkovská hudebka, ale máme dvě stě čtyřicet dětí, plný stav. A paradoxně, úspěchy v soutěžích máme větší než leckterá škola, která vychovává malé Mozarty. ●

Text: Miroslav Vlasák

Foto: archiv Karla Ochozky

ZLATÝ ÁMOS: HODINA MUSÍ BÝT SHOW

Učitel tělem i duší a nadšený popularizátor fyziky Vladimír Vochozka má dar zaujmout děti pro svůj obor. Loni si za to vysloužil cenu Zlatý Ámos Fyzikář roku. Absolvent Pedagogické fakulty JU působí jako odborný asistent na Katedře fyziky, donedávna současně učil na ZŠ v Plané nad Lužnicí. Ve volném čase spravuje vlastní výukové YouTube kanály, podílí se na popularizačních akcích a objíždí science centra.

Jaký nejšílenější pokus jsi v hodině zatím udělal?

To bude těžké vymyslet... teď mi v hlavě běží spousta pokusů. (dlouze přemýšlí)

Třeba nějaká domácí výroba, kdy jsi manželce v kuchyni zabavil pomůcky.

Já jsem teď propadl 3D tisku, takže si vyrábím vlastní pomůcky. Když ale vezmu obyčejné věci z kuchyně a dokážu díky nim demonstrovat nějaký fyzikální fenomén, je to stejně nejlepší.

Tak alespoň nějaký oblíbený pokus, který vždycky zabere.

Většinou si na začátek zapálím hořící bubliny na ruce. Je to takový motivační pokus, který děti zaujme. To, že mi jakoby hoří ruka, je možná trochu prvoplánové, ale krásně na tom vysvětlím, proč se mi nic nestane. Díky saponátu snížím povrchové napětí vody, poté upustím trošku plynu do zapalovače do téhle směsi, vytvoří se hořlavé bubliny, které pak zapálím. To, že se nespálím, je díky tomu, že se spotřebuje velké množství tepla na ohřátí vody a její vypaření.

Jaký pokus jsi dělal naposledy?

Vkládal jsem všemožné věci do mikrovlnky. Příběh začíná tím, že si s dětmi řekneme, co se do ní dávat nesmí a proč. Začnu třeba vidličkou. Všechny děti většinou odpoví, že se tam nesmí dávat. Tak to udělám a trochu

děti napínám, ať jdou raději dál, že to možná bouchne. Samozřejmě se nestane nic. Pak se dostávám přes hliníkovou folii až k žárovce, která už prasknout může. Krásně se v mikrovlnce rozsvítí. Rád dětem ukazuji, že fyzika je všude kolem nás. Když někdo pochybuje, proč je dobré učit se o roztažnosti látek, ukážu mu, že na tomhle principu funguje spínáče ve varné konvici a že bimetal je v ní proto, aby zachránil byt před vyhořením. Nebo vysvětlím, proč lidé před zimou hází do bazénu PET lahve.

Jak by podle tebe měla vypadat hodina fyziky?

Představa, že si těch 45 minut doma připravím a vše proběhne přesně tak, jak si představuji, je absurdní. Hodina by měla být v dobrém slova smyslu show. Nemyslím tím 45 minut pokusů, protože to je pak spíše estrádní show. Základ je stanovení problému, experiment, jeho popsání a ověření. Výuka by měla útočit na co nejvíce smyslů. Je jedno, jestli tomu říkáme projektové vyučování, badatelsky orientovaná výuka nebo problémová výuka. Nejsem příznivcem „křídové“ fyziky, kdy se jen povídá a zapisuje. Hodina by měla gradovat. I do té třídnice se dá přece zapsat v průběhu hodiny, kdy už se na něčem pracuje.

Odhadují, že asi nejsi zastáncem známkování...

Známka je jen zpětná vazba. Nemá trestat

ani motivovat. Je to informace, která hodnotí práci, ne člověka jako takového. Vyhýbám se o někom říkat, že mu něco nejde.

Jak bys popsal ideálního učitele?

Měl by to být člověk, kterého to baví. Protože pak má nutkání se o tu radost rozdělit s ostatními. A když ho učení zrovna nebaví, měl by mít možnost na půl roku někam odjet, aby ho to zase začalo bavit. V severských zemích mají povinné pauzy, během kterých se učitelé vracejí zpátky na fakultu. To člověka strašně dobije. Mně vždy přijdou podezřelí učitelé, kteří se nechtějí vzdělávat. Jak mohou po někom chtít, aby se učil, když k tomu sám nejsem ochotný? Je potřeba být po všech stranách odborně připravený, člověk pak vyzařuje sebejistotu a žáci to poznají. Zároveň se nesmím bát říct, že něco nevím, protože připustit si vlastní nedostatek je první krok ke zlepšení. Dobrý učitel by také měl přemýšlet, jestli je spokojený. A pokud není, měl by odejít jinam. Spokojenost souvisí i s tím, jestli má materiální a finanční ohodnocení a psychickou podporu od ředitele a kolegů.

Když si přečtu hodnocení žáků, kteří tě nominovali na Zlatého Ámose, tak to jako vysvědčení ideálního učitele vypadá. „Spravedlivý, důsledný, čestný, zapálený do práce, se smyslem pro legraci.“ Místy je to až dojemné.

Oni byli zlatí. Jsem jim vděčný, protože s tímhle nápadem přišli sami a přihlásili mě, aniž bych o tom věděl. Věnovali připravám svůj volný čas a toho si vážím. Cenu většinou dostávají třídní učitelé, o to víc jsem byl nadšený, že si děti vyberou někoho, kdo se s nimi vidí dvě hodiny týdně a nemá možnost je zaujmout třeba školním výletem. Nějak jsem je asi ovlivnil, protože se mi dodnes někteří ozývají už jako studenti středních škol. Nehledě na to, že mě stále s úsměvem zdraví a už by nemuseli.

Cenu ale asi nedostáváš jen za písemné hodnocení žáků. Co nakonec rozhodlo?

Rozhodovala porota. Žáci si připravili scénku, která měla typicky symbolizovat učitele. Já jsem do práce jezdil na kole, takže vyrobili papírové kolo, postavili automat na bonbony

z lega a napodobovali mě při pokusech. Moje přičinění bylo jen to, že jsem s nimi jel vlakem do Prahy a převzal tam cenu. Přiznám se, že jsem měl při vyhlašování docela strach. Když na mě ve třídě kouká třicet studentů, cítím se tam jako doma, ale když vyhlašování přenášela Česká televize, byl jsem silně nervózní.

Na ZŠ v Plané nad Lužnicí už ale neučíš. Proč?

Na základní škole jsem učil sedm let a chtěl bych se posunout dál a rozšířit si obzory o další stupně vzdělávání. Proto jsem si na fakultě dodělal učitelství fyziky pro střední školy. Rád bych si teď sehnal částečný úvazek na libovolné střední škole – gymnáziu nebo průmyslovce. Nejde mi o peníze, chci si to zkrátka vyzkoušet. Kdyby se někdo ozval, že hledá fyzikáře na čtyři až šest hodin týdně, jdu do toho. Zatím nemám rodinu, ta se mi oddělila doktorským studiem a prací, ale nechci už jít do více než polovičního úvazku, abych měl také nějaký osobní život. *(pozn. aut.: Několik dní po našem rozhovoru Vladimír Vochozka kývl na nabídku částečného úvazku na Střední průmyslové škole automobilní a technické.)*

Jak to, že se ti při zoufalém nedostatku fyzikářů ještě nikdo neozval?

Ozval, ale hledali učitele fyziky a informatiku na celý úvazek. Přiznávám, že informatiku už učit nechci. Zase bych někde skončil jako správce sítě, to už jsem zažil. Pro mě jsou prioritní žáci, ne kolegové, kteří mi vstupují do výuky, protože potřebuji zapojit bedýnky u počítače. Byl to i důvod, proč jsem v Plané skončil. Připadal jsem si více jako ICT koordinátor než učitel fyziky. Na druhou stranu si nesmírně vážím toho, jak mi paní ředitelka vycházela vzhledem k mému nabitému programu vstříc a překopávala kvůli mně rozvrh.

Není už na střední škole pozdě zaháčekovat si studenty pro obor?

Je pravda, že na základní škole to šlo jednoduše, děti jsou v 6. třídě většinou nadšené,

snadno ovlivnitelné, dají se strhnout k dobrým věcem. V sedmnácti letech už to jde hůř. Na střední škole mohou být z fyziky otrávení, protože si sami vybírají zaměření školy a vědí, čemu se chtějí nebo nechtějí věnovat. Nejvíce ale stejně podle mě člověk ovlivní společnost tady na univerzitě. Protože tady sice ovlivním čtyři studenty denního studia, ale ti pak ovlivní x dalších ročníků dětí na základních nebo středních školách. Za naše studenty denního studia můžu dát ruku do ohně.

Jaké to je učit ráno děti na základce, odpoledne vysokoškoláky a večer třeba prvňáčky na dětské univerzitě? Dokážeš bez problému přepnout?

Já si to užívám. Když jsem ještě učil na základce, už o víkendu jsem se připravoval, bral manželce věci z kuchyně. V pondělí od rána do čtyř jsem učil v Plané, pak jsem sedl do auta a od pěti do osmi učil na univerzitě. Když jsem byl vyčerpaný z dětí, těšil jsem se na vysokoškoláky a naopak. Po večerech jsem se věnoval vědě a sepisoval disertační práci v didaktice. Pro mě by byl nejlepší týden, který by měl třicet dní, mohl bych střídat učit na základní, střední, vysoké a ještě měl osobní volno. To bych byl nejspokojenější. Nejvíce se bojím stereotypu, pět dní stejné práce. Ten ale na univerzitě nehrozí.

Takže změna prostředí je tvůj boj proti stereotypu a vyhoření?

Myslím, že není špatné, když učitel po pěti letech změní školu. Podobně to dělá moje matička, která je učitelkou ve školce. Postupně totiž začínáte přecházet do laxního stavu, kdy máte zažitý určitý systém. Ze začátku mi vadilo, že se ve škole všdycky najdou unavení učitelé s dlouhou pedagogickou praxí, ale ono je to také důležité, protože kolektiv udržuje člověka, aby to s tím entuziasmem úplně nepřeháněl.

Jak se ti jako druhostupňáři učí na dětské

univerzitě, kde je převaha dětí z prvního stupně, někdy i ze školky?

Možná mi pomohlo, že jsem spolupracoval s učitelkami na prvním stupni při přípravě hodina a ve volném čase jsem si vyzkoušel výuku v rámci prvouky. Jestli se dá někdo hrozně rychle nadchnout, jsou to právě děti na prvním stupni. Vykaží, tykají, ještě to vidí ze svého pohledu a radí učitel, jak to má dělat. (smích) Na druhou stranu jsou to nejtvrďší kritici, takže hodina musí být opravdu show. Když je něco nebaví, dají to najevo. Dospělý už alespoň umí udělat kamennou tvář.

Přesto jsi po hodině dětské univerzity říkal, že tenhle typ výuky je pro každého učitele vloženo za odměnu.

Dětská univerzita je super v tom, že odpadá hodnocení a je to jen čistá radost z poznání. Bylo to náročné, vyčerpaný jsem byl asi více než obvykle, ale dalo se tam dobře zablnout. Co si budeme povídat, učitel by měl být trochu hračka. Rozdíl mezi dítětem a chlapem je ten, že chlap má dražší hračky.

Kdybys byl ministr školství...

Nechci. (smích)

Proč?

Musím se přiznat, že mě politika nikdy nelákala. A to se mi právě na fyzice líbí, že je apolitická. Když si otevřu učebnici z roku 1970 a přeskočím první kapitulu, tak tam je fyzika stejná jako dnes. Z toho důvodu bych nikdy nechtěl učit historii nebo občanskou výchovu.

Rozumím. Historie řeší „co by, kdyby“, fyzika má jasno.

Je jistá, popsatelná a opakovatelná. Krása fyziky je v tom, že se netýká nepředvídatelného člověka, ale přírody. Nedělám nic jiného, než že se dozvídám o světě, který je okolo mě. Dokážu předpokládat, jak se něco bude chovat, nemusím spoléhat na náhodu a to mi přináší i větší pocit bezpečí.

Zeptám se jinak. Máš nápad, jak vylepšit český vzdělávací systém?

Tak dobře, kdybych byl ministrem školství, asi bych už konečně rozsekl maturity z matematiky, je to dlouhý otravný problém, který už měl být vyřešen. Ale jak, to nechám na kompetentních odbornících.

A co nedostatek učitelů?

Základní i střední školy se na nás neustále obracejí, jestli bychom pro ně neměli absolventy fyziky. Jen v jižních Čechách bude příští rok potřeba 50 nových fyzikářů, ale my jich můžeme dodat třeba jen devět. Aktivní fyzikáři stárnou a není nikdo, kdo by je nahradil. Studentů je málo, a proto mají skvělé uplatnění. Chceme po nich, aby šli co nejdříve učit. Co může být lepšího, než dělat praxi už během studia. Před dvěma lety tu nebyl nikdo, kdo by ve čtvrtáku ještě neučil. No a proč učitelé nejsou – samozřejmě, můžu jít učit na ZŠ, nebo můžu dělat ve firmě za dvojnásobek a ještě mi odpadnou stresové faktory, jako jsou problematictí žáci a rodiče.

A zase jsme skončili u peněz.

Tak je bohužel systém nastavený. Kdyby měl nastupující učitel plat čtyřicet tisíc korun, tak to přece spoustu lidí musí donutit se nad tím zamyslet. Současně by ale hrozilo, že lidé, kteří by o učitelství předtím ani nezařadili, by v něm najednou viděli lukrativní práci. Spousta lidí má o školství zkreslené představy, myslí si, že je to práce 5 x 45 minut denně, popíjení kávy v kabinetu a prázdniny. Mohlo by to přitáhnout i tento typ lidí, ale já věřím, že systém by si s tím nějak poradil. Když máte za rukojmí děti, jen tak něco vám neprojde. Takže ano, ať se přidá učitelům více peněz, umožní to zůstat těm poctivým, kteří musí kvůli uživení rodiny odcházet za lepším platem do jaderných elektráren. ●

Text: Miroslav Vlasák

Foto: Aleš Motejl

BOXERKA: ZEMĚDĚLSTVÍ MĚ NAUČILO MAKAT

Možná jste v posledních týdnech zaznamenali v médiích zprávy o dalším transportu koní Převalského z Čech do Mongolska. Na aklimatizační stanici v Dolním Dobřejově, kde se o koně už téměř třicet let starají, vyrůstala od tří let s rodiči absolventka Zemědělské fakulty JU Lenka Kardová. I když zootechniku vystudovala s červeným diplomem, její kroky směřovaly zcela mimo obor. Je totiž jednou z nejlepších českých boxerek, trojnásobnou amatérskou mistryní republiky. Dnes se věnuje hlavně trénování.

Kdy naposled se ti stalo, že by s tebou někdo vedl rozhovor o zemědělství, a ne o boxu?

Nebývá to příliš často, spíše, když se dostaneme k tomu, co jsem vystudovala. Případně, když s někým jako výživová poradkyně řeším jídelníček, nebo se bavíme o koních. Moc lidí neví, že jsem studovala zemědělku, většinou se tomu v tělocvičně diví.

Obvykle se lidí ptám, jak se dostali k vystudovanému oboru. U tebe je to asi zbytečná otázka, když jsi vyrůstala s rodiči na farmě v České Sibiři.

Od mala mám zvířata moc ráda. Už někdy v pěti letech jsem se starala o naši kozu a králíky. Dobrovolně jsem vstávala v pět ráno, abych jim natrhala trávu. Ale bavil

mě i sport. Hrála jsem závodně basketbal ve Strakonících, kde jsem bydlela na internátu. Abych měla školu poblíž, vybrala jsem si Střední zemědělskou školu v Písku. No a po maturitě jsem začala studovat zootechniku na Zemědělské fakultě. Rodiče mě do toho nijak netlačili, bylo to čistě moje rozhodnutí. Bavilo by mě i záchranářství na Zdravotně sociální fakultě, ale na to jsem si tehdy moc nevěřila, neměla jsem tolik sebevědomí. Dnes vím, že jsem se podceňovala zbytečně. Nakonec jsem ale ráda, že jsem se rozhodla právě pro zemědělství.

Jak je to vlastně s převozy koní Převalského do Mongolska?

Farma v Dolním Dobřejově, kde jsem vyrůstala, patří ZOO Praha a rodiče jsou tedy jejími zaměstnanci. Je to chovná, aklimatizační a rehabilitační stanice, která díky drsnějším podmínkám České Sibíře simuluje prostředí Mongolska, kde kůň Převalského vymřel. Zachránil ho počátkem 20. století český hipolog František Bílek, který mimochodem zachránil i starokladrubského koně. Zařídil plemennou knihu, svezl koně dohromady z různých zoo a z malého počtu zvířat Převaláka v podstatě znovuvytvořil. ZOO Praha tenhle projekt zaštitila a stará se, aby se koně vrátili do volné přírody. Je to komplikovaný proces, protože převoz stojí spoustu peněz a koně už navíc ztratili přirozené pudy.

Rozšíření koně Převalského ses věnovala v bakalářské práci. Proč jsi pak u diplomky přešla na starokladrubáky?

Převaláky jsem dobře znala, takže bakalářská práce se mi psala dobře. Náročnější byla diplomová práce, ve které jsem se věnovala utváření zevnějšku starokladrubských koní. Téma jsem dostala přidělené, nikomu se do toho moc nechtělo. Přepisovala jsem z plemenné knihy statistiky, koně po koni. I v Kladrubech říkali, že jsem si docela

naložila. Ale hodně mi pomohli, stejně jako vedoucí práce, pan docent Maršálek.

Říkáš o sobě, že tě baví dřina a jsi srdcem bojovnice. Pomohlo ti to při studiu?

Ano, mám v sobě disciplínu, takže jsem věděla, že teď musím zabrat. Zemědělství mě naučilo makat. Zvířata nepočkají, musíte se jim věnovat, i když se vám zrovna nechce. Vidím to i teď v mojí práci trenérky. Když přijdou na trénink vesnické děti, jsou zvyklé makat, městské děti tolik ne. Nemohou za to, nejsou lepší nebo horší, jen je ten rozdíl vidět.

Chtěla by ses k zemědělství někdy vrátit?

Docela o tom přemýšlím. Někdy už jsem z Prahy vyčerpaná a i trénování lidí je docela náročné. Musím zvládnout zpracovat jejich emoce, každý tam většinou chodí s nějakým problémem, vybit se. Je to občas velký stres, ale hodně mě to baví. Teď už bydlím kousek za Prahou a vůbec mi to nevádí, naopak. Kdybych se sportem skončila nebo bych už nemohla trénovat, byla by to pro mě zajímavá volba. Mít klid na malé farmě, která mě uživí.

A uživí?

Je to z ruky do pusy. Ale když se podívám, jak funguje velká část Prahy, je to čistý konzum. A k životu toho člověk moc nepotřebuje. Ten klid za to stojí.

S boxem se obvykle začíná kolem čtrnácti let. Ty jsi s ním přišla do kontaktu až na vysoké škole. Co tě k němu přivedlo?

Přechod do Českých Budějovic pro mě byla velká změna, hodně stresu a hledala jsem něco, kde bych ho mohla vypustit. Box se mi líbil. Potkala jsem tehdy extraligového boxera Marcela Kopečného a přišla do jeho klubu, kde si mě vzal na starost Zdeněk Fáber, úžasný člověk. Chtěla jsem si spíše zvednout sebevědomí, než vybit agresí. Tu v sobě příliš nemám a v zápasech s tím mívám občas problém. Na boxu bylo super, že za celý trénink

jsem si na školu nebo práci ani nevzpomněla, na to absolutně není čas. A se školou se to dalo skloubit, učitelé byli vstřícní, asi i proto, že se studiem jsem nikdy problém neměla.

Když jsi začínala s boxem, trenéři už tehdy říkali, že máš v sobě výbušnost a sílu. Myslíš, že ti ta dřina v zemědělství pomohla i v tomhle?

Myslím, že ano. Když jsem začala trénovat, rychle jsem nabrala svalovinu, byla jsem silná a dobře stavěná. Pohyb venku a tělesná práce je znát.

Před dvěma lety jsi přešla z amatérského boxu mezi profesionálky. Co přesně to znamená? Překvapilo mě, že přechodem mezi profesionálky se vzdáváš účasti na reprezentačních akcích, ME a MS? Čekal bych to podle názvu spíše opačně.

V české reprezentaci ženského boxu jsou jen amatérské závodnice. A amatérský box je olympijským sportem. Dřív se z profesionálního boxu ani nedalo přejít zpět do amatérů, teď už ano. A na olympijských hrách už mohou podle nových pravidel boxovat i profesionálkové, pokud projdou kvalifikací. Když člověk přejde mezi profesionály, musí si sehnat promotéra. Platí tam i jiná pravidla. V amatérech zápas trvá tři krát tři minuty. V profi boxu žen jsou sice jen dvouminutová kola, ale může jich být až deset. Proto je i styl boxování jiný. Další rozdíl je, že bojujeme bez helmy a v menších rukavicích, které jsou tvrdší. Zápas je tedy nebezpečnější. Profi zápasů proto zvládne člověk mnohem méně než těch amatérských.

Takže neplatí, že pokud jsem už dost dobrý, přejdu mezi profesionály. Sám se rozhodnu, najdu si sponzory.

Přesně tak. Vůbec neplatí, že profesionální boxer je automaticky lepší. Nechci srovnávat, protože jsem byla v amatérském boxu dlouho, ale spousta profesionálních boxerek nesáhá těm amatérským ani po kotníky. Mají ale

super promo, zázemí, mohou se věnovat jen trénování. Profi box je zkrátka větší byznys.

Letos oslavíš třicátiny. Jak dlouho se vlastně může profesionální boxerka udržet na vrcholu?

To hodně záleží na zázemí. V profi boxu je možné zápasit třeba i do padesáti. Ale sama vím, že někdy kolem osmadvaceti let se to začíná lámat. Přichází horší regenerace, nevydržela jsem už tolik tréninků jako dříve. Tělo stárne, ale zase mám výhodu zkušeností. Dokážu boxovat chytřeji než dvacetileté závodnice, ale už nemám takovou rychlost jako dřív. Takže jsem začala trénovat jinak a více se o sebe starat. Protože tělo ti to jinak vrátí zpátky.

Jak dlouho se dáváš po zápase dohromady?

Většinou dva dny po zápase trvá euforie, třetí den to dolehne. Někdy to trvá i čtrnáct dní, než tělo zregeneruje. Pokud hned jdeš do dalších zápasů, je snadné vyhořet. Právě v amatérském boxu tohle hrozí, proto už se mi v něm nechťelo pokračovat.

Měla jsi rok pauzu kvůli zranění. Co se stalo?

Ve druhém kole zápasu jsem dostala nepříjemný úder a praskl mi podočnicový oblouk. Snažila jsem se boxovat dál, ale přestala jsem vidět na jedno oko, chvíli jsem zase viděla trojitě. Nastoupila jsem i do třetího kola, ale znovu jsem dostala ránu do stejného místa. Ještě jsem vstala, ale rozhodci už mě nepustil dál. V tu chvíli jsem chtěla pokračovat, ale dnes jsem zpětně ráda, že to ukončil. Během zápasu člověk totiž necítí bolest. A když ji cítí, tak ví, že je to průšvih. To byl můj poslední zápas, od té doby mě tělo vůbec neposlouchalo.

Teď už jsi zdravotně fit? Vrátilíš se do ringu?

Nechávám to plynout, užívám si, co je teď a zpátky se nijak nehru. Když jsem si před rokem uvědomila možný konec kariéry, tři čtvrtě roku jsem s tím psychicky bojovala.

Pro každého sportovce je to hrozně těžké. Teď jsem znovu našla motivaci a začalo mě to bavit. Hlavně díky nové fyzioterapeutce, která je současně i mojí kondiční trenérkou. Trénuji pro radost a umím lépe regenerovat. Chci si box užívat. Teď absolvujeme několik tréninků v Anglii, na to se těším, protože cestování mám ráda. Chci nasbírat nové zkušenosti, které pak můžu předat dál.

Jsi trojnásobnou mistryní republiky v amatérech. Přesto se boxem neužíváš. Neměla jsi někdy touhu zkusit to v zahraničí?

Měla. I můj trenér říkal, ať se seberu a jedu ven. Ale já mám Čechy až příliš ráda a nechtělo se mi to tady opustit. V ženském boxu se příliš peněz netočí. Ani v českém profi boxu to není žádný hit. Za můj nejlepší zápas jsem dostala 30 000 korun. Zdá se to dost, ale když odečtu náklady na trénink, trenéra, promotéra, tak jsem na šedesáti procentech. A zápas mám třeba jednou za tři měsíce. Tomuhle sportu musíte být oddaní, než že byste ho dělali pro peníze. Živí mě trénování.

Boxeři většinou tvrdí, že jejich přechod mezi profesionály zapříčinilo hledání motivace.

Zápasů v amatérech je zkrátka moc, chybí čas na přípravu a regeneraci. Byl to i tvůj případ?

Ano. Ale ono i v profesionální kategorii záleží, jak dlouho dopředu promotér zápas domluví. Jednou jsem dostala nabídku jet za týden na zápas do Švédska. Navíc ve váhové kategorii do 54 kilogramů. Já v tu dobu vážila 60 kilogramů! Za týden jsem shodila 6 kil, dá se to. V profi boxu se vážíte den před zápasem a jsem schopná mít o 4 kilogramy méně než v den zápasu.

Proč se boxeři se svojí přirozenou váhou musejí vecpat do jiných váhových kategorií?

Když jsem se připravovala na olympiádu, byla tam kategorie buď do 51 kilogramů, nebo do 61 kilogramů. Jenže když někdo boxuje v kategorii 61 kilo, tak jeho přirozená váha je

třeba 65 kilo. A já měla v tu dobu 58 kg, takže to by byl obrovský rozdíl ve váze, který je při zápase znát. Jenže 51 kilogramů už je zas hrozně málo.

Tyhle hrátky s váhou tě stály zdravotní kolaps. Ani to pro tebe nebyl impuls k zamyšlení?

Byl. Děkala jsem roky sport za hranici fyzických sil. Člověk chce strašně něco dokázat a už tolik nepřemýšlí o následcích. Hodně to souvisí s věkem. Tělo tě ještě pustí a navíc v boxu se naučíš překonávat bolest a přestaneš tělo poslouchat. Pak je snadné, aby došlo ke kolapsu.

Spousta lidí říká, že takhle tvrdý sport se k ženám nehodí. Ty tvrdíš, že basketbal tě bolel mnohem víc. Opravdu?

Bolel, protože v basketu jsem hrála proti větším soupeřkám, zatímco v boxu jsme stejné váhové kategorie. Když tě na palubovce srazí holka, která má o dvacet kilo více a ještě to nečekáš, je to něco jiného než v boxu, kde je tělo připravené a ve střehu. Basket je tvrdý sport. Co říct k boxu a ženám? Myslím, že jich boxuje čím dál více, protože je to super sport. Jen je potřeba vědět, proč ho dělám a dělat ho s pokorou. ●

Text: Miroslav Vlasák

Foto: Martina Houdek, Martin Stranka

ARCHEOLOG: PŘÍRODNÍ VĚDY NÁM ZAMÍCHALY KARTAMI

Odborník na mladší dobu kamennou Václav Vondrovský (30) působí jako doktorand na Archeologickém ústavu Filozofické fakulty JU. Momentálně pracuje na disertační práci spojené s výzkumem neolitických rondelů v pražské Krči. Na půl úvazku také pracuje pro Archeologický ústav AV ČR, kde se věnuje využití metody radiokarbonového datování v archeologii.

Od našeho posledního setkání před pěti lety se mnohé změnilo. Jsi čerstvý třicátník, máš dva tituly, dceru. Stále ještě sedíš od rána do večera v laboratoři, nebo jsi musel zmírnit?

Musel jsem trochu zmírnit. Ranní nástup do laborky je stejný, protože dcera vstává brzy. Ale už nechodím domů večer jako dřív.

V době, kdy jsi na Filozofické fakultě končil bakaláře, nebyl magisterský obor Archeologie ještě akreditován. V mezidobí jsi proto vystudoval učitelství odborných předmětů na Pedagogické fakultě JU. Je ještě vůbec reálné, že bys učil na střední škole?

Dovedu si představit, že bych učil, dokonce si myslím, že by mě to bavilo. Ale dokud to půjde, chci se držet archeologie.

O práci nemáš nouzi, máš několik úvazků. Mají podle tebe absolventi archeologie dobré uplatnění?

Záleží, co je tomu člověk ochoten obětovat. Představa, že si odchodím hodiny, udělám státnice, vylezu a mám práci jistou, je mylná. Člověk tomu musí jít naproti už během studia. Pokud chci být dobrý terénní archeolog, nestačí absolvovat jednu povinnou praxi, ale musím si sám vyhledávat terénní výzkumy. Archeology je potřeba rozdělit na dva směry, jeden je více akademický, druhý terénní. V terénní archeologii uplatnění určitě je, nejen v muzeích, ale i v soukromém sektoru. Každá stavba, kterou provádí právnická osoba, totiž musí mít archeologický dohled.

Spousta lidí proto vnímá archeology jako brzdu stavebních prací na dálnicích a developerských projektech. Co bys jim vzkázal?

Vzkázal bych jim, že je to součást našeho kulturního dědictví a jeho zničení je nevratné. To, co nalezneme, vypovídá o nás samých. Buď to budeme brát jako obtížnou zátěž danou zákonem, nebo se o naše dědictví začneme zajímat. Na těch stavbách jsme bohužel bití. Mohu jen namítat, že pokud stavební firma postupuje, jak má, archeolog provede svůj výzkum v předstihu a ke zdržení by dojít nemělo. V praxi to ale může fungovat jinak.

V poslední době je v módě komerční sestavování rodokmenů. Možná, že to lidi přitáhne k archivnictví. Co archeologie? Je podle tebe v kurzu?

Ubývají nám studenti, asi jako všude v humanitních oborech. Mladé lidi zajímají dobré platy, proto volí obory, kde mají jasné uplatnění. Jako archeolog se určitě netopím v penězích, ale naplňuje mě to. Nejsem typ člověka, který se chce věnovat něčemu jen pro to, že se v tom točí velké peníze. Musím dělat práci, ve které vidím smysl, ať už je to archeologie, nebo učitelství. U archeologie člověk nemá pocit, že by se měl do práce nutit.

Někteří rodiče se rozčilují, že se děti ve škole neučí o moderních dějinách a místo toho se půl roku podrobně věnují pravěku. Jak to jako archeolog vnímáš? Co přináší archeologie dnešní společnosti?

To je dobrá otázka, nad kterou by se archeologové měli zamyslet. K čemu přispíváme a co dáváme společnosti za to, že si nás platí? Možná jsme my archeologové až příliš zahleděni do svého oboru a chybí nám nadhled. Pro mě je třeba důležité, že archeologie, na rozdíl od historie, dokáže díky hmotným pramenům více odhalit každodennost života. V české archeologii se tomuto problému věnoval například brněnský kolega Jan Kolář. Archeologii vidí více jako součást kulturní antropologie, která by měla reflektovat i problémy současného světa. Je tu široké pole třeba pro zkoumání vztahu člověka a přírody v hluboké minulosti, protože lidé svou činností ovlivňují krajinu nejméně několik tisíc let. Environmentální otázky dnešní společnost hodně zajímají.

Myslíš, že má archeologie dostatečnou pozornost médií a společnosti?

Už se to lepší. Vzniklo několik zajímavých webů jako Archeologie na dosah nebo Cesty

archeologie. Po republice vznikají archeoparky, v Českém Krumlově se koná veletrh pravěké kultury Krumbenowe. I díky sociálním sítím jsou možnosti propagace archeologie daleko lepší. Na druhou stranu, když se pustíte do popularizační archeologie, musíte ustoupit z vědátorství a hodně věci zjednodušovat a domýšlet si. Pak na vás mohou někteří kolegové koukat skrz prsty.

Zajímá Čechy archeologie?

V Čechách je problém, že nemáme příliš vyvinuté povědomí o kulturním dědictví. Když se kácí v první zóně národního parku, jsou lidé schopni se přivazovat ke stromům. V momentě, kdy se ničí významné kulturní památky, nechává je to víceméně chladnými. Naopak v Británii mají lidé k archeologii blízký vztah, berou ji za svou, protože cítí, že je to jejich dědictví. Když přijdou archeologové provádět výzkum na pozemek Brita, tak je to pro něj čest. Budeme doufat, že se to v Čechách jednou změní a budeme si těchto věcí více považovat.

Jak vnímáš amatérské archeology?

Je to o konkrétních lidech. Někteří amatérští archeologové jsou srdcaři, kteří znají terén lépe než profesionálové. Ti jsou často zahlceni svými povinnostmi v muzeu. Například u jihočeského neolitu vděčíme za spoustu nálezů panu Vladimíru Prokopovi z Tábora, který nachodil stovky kilometrů po polích. Povrchové sběry nepovažují za drancování archeologických lokalit. Pokud amatérský archeolog odevzdává takové nálezy do muzea nebo o tom spravuje archeologa, což se děje, nevidím v tom problém. Ten naopak bývá s detektoráři. V Čechách jdeme spíše metodou cukru, tedy osvětou mezi uživateli detektorů a snahou o právní ukotvení spolupráce mezi nimi a profesionálními archeology. Na Slovensku šli metodou biče a tyto aktivity postavili mimo zákon. Podle mě se ale stáhnou jen ti slušní lidé a organizovaným gangům to v jejich činnosti nezabrání.

Jaký pocit zažíváš, když sám kopeš?

Občas únavu. *(smích)* Panuje taková obecná představa, že nám jde o nějaký unikátní nález. Zrovna v neolitu například bohatá výbava hrobů moc nehrozí, tu si spíše užijí kolegové, kteří vykopají třeba halštatskou mohyly. Výsledek se pro nás dostaví, až když je nález zpracovaný v laboratoři a člověk před sebou vidí data.

Je pravda, že lidé si archeologii spojují s kopáním, už méně za ní vidí desítky hodin práce v laboratoři, čištění a evidování vzorků. Pracovník v terénu už nemá fyzické síly zpracovávat stohy nálezů. Depozitáře se tak plní předměty, které nejsou zpracované. Já jsem spíše právě ta laboratorní „krysa“, která se věnuje analýze vykopaných věcí.

Spousta minulých událostí už se zdá být definitivně neobjasnitelných. Sám bych si přál, abych se mohl dvacet sekund vznášet jako muška v čase a pozorovat, jak skutečně proběhly. Máš podobné choutky u neolitického období, které zkoumáš?

Bylo by to úžasné, zároveň bychom asi přišli o práci. *(smích)* Někdy by mi stačilo z artefaktu vytáhnout zvukovou stopu. Lidé v pravěku museli mít úžasnou lidovou slovesnost. Sice bychom tomu nerozuměli, protože jazyk neolitu pravděpodobně ještě ani nebyl indoevropský, ale jen slyšet jejich písně a báje by musel být zážitek.

Jsou lidé, kterým konzumní způsob života vadí a chtějí žít jako lidé v neolitu. Rozumíš jim?

Chápu lidi, kteří se snaží mít zdravý odstup od technologií. Sám doma nemám televizi a doufám, že nikdy mít nebudu. Na druhou stranu někdy vidím u lidí něco jako únavu z civilizace. Přitom se máme dobře jako nikdy jindy v historii. Paradoxně ale to, co nám pomohlo dostat se do téhle fáze, najednou někteří lidé odmítají.

To je, jako kdyby se člověk z doby železné chtěl dobrovolně vrátit do doby kamenné.

Proč by to dělal s tehdejšími výdobytky?

No právě. Teď jsou v módě stravovací směry jako raw a paleo strava, které dost vychází z archeologie. Přitom podmanění si ohně nám pomohlo dostat se tam, kde jsme. Díky ohni mohl člověk opéct maso a dostal z něj víc živin, lépe jej zpracoval. A teď najednou chtějí někteří lidé jíst co nejméně tepelně upravené potraviny. Podobné je to s paleo stravou, která se z jídelníčku snaží odstranit potraviny spjaté se zemědělstvím a přiblížit se stravě lovců a sběračů. Já přitom vnímám zemědělství jako jeden z největších přelomů v dějinách lidstva. Mělo obrovskou evoluční výhodu, protože zajistilo stabilnější přísun potravy, kdežto lov závisel více na štěstí.

Jak se proměňuje současná česká a světová archeologie? Jako roli v ní hrají technologie?

Proměňuje se výrazně, ale ani ne tak díky technologiím v samotné archeologii, jako spíše novým metodám v přírodních vědách, zejména v posledních deseti letech. Hodně s ní zamíchala genetika starých populací, i když tohle odvětví je ještě tak trochu v plenkách. Vývoj je rychlý a články z archeogenetiky, které vyšly před pěti lety, už bývají dnes překonané. Na to jsme v čisté archeologii nebyli zvyklí. Archeologie byla trochu těžkopádná věda, dvacet let staré publikace byly stále platné. Přírodní vědy, jako je genetika, tohle změnily. Vyhovuje mi, že archeologie míchá různé disciplíny, od fyzické antropologie po genetiku, fyziku a chemii. I když je považována za humanitní vědu, archeolog by měl ovládat aspoň základy těchto přírodních věd, aby vylétoval z pramene co nejvíce informací.

European Journal of Archaeology publikoval tvůj článek o orientaci domů v neolitu. K čemu jsi dospěl?

Neolitická kultura s lineární keramikou se objevovala od pařížské kotliny až po Dněpr, což je obrovské území. Na takto rozsáhlém území existovala už tehdy, 5 000 let před našim letopočtem, téměř identická architektura. Je zajímavé, že všechny domy byly orientovány velmi podobně vůči světovým stranám. Prohledával jsem knihy, porovnal více než tisícovku půdorysů domů a vyhodnotil data v geografickém informačním systému. Vchod domu byl téměř vždy orientován ke slunci, tedy k jihu nebo jihovýchodu. Nikdy ne k severu. Důvody k takovému jednání vidím v kombinaci, řekněme, mytologických představ s čistě praktickými potřebami. Slunce je zvláště pro zemědělce významným nebeským objektem, ne-li nejdůležitějším. Pak je tu stránka praktická, protože vchod domu při takové orientaci zůstal i na jaře a podzim příjemně osvětlený. Každodenní život archaických společností byl prosycen mytologií, nebyla tu tak silná dělicí čára mezi světským a posvátným, jakou máme pod vlivem křesťanské tradice my.

Máš za sebou studijní stáž v Durhamu a krátký kurz v Oxfordu. Zmínil jsi Británii jako dobrý příklad vztahu společnosti k archeologii. Čím ještě tě zaujala?

Britští archeologové si kladou odlišné otázky. V Čechách ctíme německou tradici, jdeme pečlivě po datech, výstupem jsou často katalogy. Tenhle pedantský přístup není špatný, ale občas nám chybí zabývat se širšími otázkami. Zajímá nás typologie artefaktů, ale málo se zamýšlíme nad člověkem a společností. Britové to mají opačně, dokáží poutavě popsat celoevropské procesy, ale zase je můžete nachytat nad dílčími nepřesnostmi. Pro mě to byla velká škola, protože ústav archeologie v Durhamu se pravidelně umisťuje mezi top 10 světovými pracovišti. ●

Test: Miroslav Vlasák

Foto: Aleš Motejl

LABORANTKA: CHCI BÝT U NOVÝCH TRENDŮ V GENETICE

Molekulární bioložka Jitka Konvičková, v době vydání Journalu už s novým příjmením Suková, pracuje čtvrtým rokem jako laborantka v českobudějovickém Centru lékařské genetiky. Absolventka oboru Experimentální biologie na Přírodovědecké fakultě JU je tak denně v kontaktu s nejnovějšími molekulárně genetickými metodami, jako je třeba sekvenování DNA. Když si po práci potřebuje vyčistit hlavu, sedne na koloběžku a vyrazí na cyklostezku nebo do města na kafe s přáteli.

Ve třetím ročníku Biskupského gymnázia jsi navázala kontakt s Parazitologickým ústavem BC AV ČR. To už jsi měla jasno, čemu se chceš věnovat?

Už ve druháku na gymplu jsem věděla, že se chci věnovat biochemii. Měli jsme výbornou učitelku biologie, která znala Olega Dittricha z Přírodovědecké fakulty. Ten nám nabídl možnost dělat u nich středoškolskou odbornou činnost. Pro představu je to něco jako vypracování bakalářky na středoškolské úrovni. Díky ní jsem se pak na fakultu dostala bez přijímacích zkoušek. V laboratoři u Petra Kopáčka jsem se začala věnovat klíšťatům.

A to jsem si myslel, že si po delší době popovídám s někým, kdo se na fakultě klíšťatům nevěnuje.

(směje se) Původně jsem přišla k Petrovi s tím, že se chci věnovat biochemii, začali jsme na trávicích enzymech u klíšťat. Postupně jsem zjišťovala, že to pro mě není to pravé a během bakalářky jsme se snažili posunout směrem k molekulární biologii. A u té už zůstalo. Dodnes nedám dopustit na propojení výuky na fakultě s laboratořemi Biologického centra, které podle mě naprosto skvěle funguje a úžasně studenta rozvíjí. Možnost vidět v praxi to, co se jsem se učila na přednášce, pro mě bylo nejvíc přínosné. A navíc už si jako student můžete v laborce sáhnout na opravdový výzkum.

Spousta absolventů na fakultě zůstává. Co tě motivovalo jít do praxe?

Po ukončení magistra mi Petr Kopáček nabídl možnost pokračovat na fakultě jako laborant, což jsem s radostí přijala. Jenže v tu dobu zrovna přišla nabídka, abych šla pracovat do Centra lékařské genetiky. Už během studia na fakultě jsem tam každý rok posílala životopis. Je to jediná instituce v Jihočeském kraji, která se zabývá genetikou na takhle vysoké úrovni. No a také jsem typ člověka, který se nerad zasekne na jednom místě. I když byla laboratoř skvělá a Petr je úžasný chlap, přeci jen jsem tam působila už od střední školy. Představa, že si budu muset hlídat granty, mě úplně nelákala. Takže jsem půl roku pracovala na částečný úvazek, abych na fakultě stihla vše předat.

Jaké to bylo přejít po pěti letech od DNA klíšťat k DNA člověka?

Zas takový zlom to nebyl. Když koukáš na sekvenci DNA u klíšťat nebo člověka, pořád vidíš tyhle barevné obrázky a písmenkovou řadu (ukazuje na monitor počítače). Samozřejmě, pitvat nad binolupou klíště je trochu jiný typ práce. Větší zlom byl pro mě asi přechod z laboratoře, kde jsem byla zvyklá na samé kluky do prostředí čistě ženského. Dodnes se učím řešit věci jinak, než jsem zvyklá. Chlapi jsou zvyklí si věci vyříkat a za hodinu už sedíte na pivu. Mezi ženskými to takhle nefunguje. Ale máme tu v laborce super

kolektiv, hodně jsme si sedly a vzájemně se podporujeme.

Centrum doktora Čutky zná sice asi každý, přesto se zeptám, čemu se věnujete?

Samotnou mě překvapilo, co vše se tu dělá. Nastoupila jsem v roce 2015 do perfektně rozjetého vlaku, naše laboratoř zrovna procházela a stále prochází velkým posunem. Hned zkraje jsem odjela na školení do Belgie, protože jsme tu rozjížděli neinvazivní testování. To znamená prenatalní testování miminek v bříšku, jestli nejsou postižené Downovým nebo Edwardsovým syndromem, což jsou nejčastější chromozomální aneuploidie. Už není nutné testování provádět pouze na základě amniocentézy, tedy odběru plodové vody, jde to i neinvazivně.

O odběru plodové vody se říká, že představuje určité riziko potratu. Je to pravda?

Riziko je extrémně malé a hodně se přeceňuje. Samozřejmě nějaké existuje, ale jsou to desetiny procenta. To je oproti riziku, že bude postižený plod u těhotenství s vysokým rizikem, zanedbatelné číslo. Chtěla bych tím

apelovat na maminky, které tvrdí, že každá čtvrtá aminocentéza způsobuje potrat. Tak to tak opravdu není.

Ale zpět k tvé práci v laboratoři molekulární genetiky.

Díky neinvazivnímu testování zjistíme pouze z běžného odběru krve matky, jestli je plod v pořádku. Až v případě pozitivního nálezu dochází k ověření pomocí plodové vody, pokud si to samozřejmě pacientka přeje. Druhá aktivita, která zrovna v těchto měsících dostává nový plášť, je diagnostika dospělých lidí v souvislosti s predispozicí nádorových onemocnění. Rodiny, které jsou zasaženy různými typy karcinomů, můžeme dopředu otestovat. Pokud u někoho z rodiny najdeme konkrétní mutaci, snažíme se testovat i zbylé členy rodiny, abychom jim mohli poskytnout co nejvyšší možnou dispenzarizaci u onkologa, který bude hlídat, aby se na případný nádor přišlo dřív než bude pozdě.

Vývoj v oblasti genetiky je hrozně rychlý, stíháš se v něm orientovat?

Je strašně rychlý. Třeba díky NGS, tedy sekve-

nování nové generace, jsme schopni přečíst celý lidský genom. V našem případě se jedná o konkrétní geny asociované s nádory. A také testování partnerů před umělým oplodněním, abychom zjistili, jestli se k sobě geneticky hodí a mohou mít zdravé dítě i přes rodinné a osobní anamnézy. V celém světě je boom nových metod v genetice a nějak se s nimi musí poprat i diagnostické laboratoře. A já mám možnost u toho být. Od začátku jsem věděla, že chci být u novinek, které se v našem oboru zavádějí.

Čemu se teď v laboratoři molekulární genetiky primárně věnuješ?

Teď se nejvíce zaměřuji na vytváření dat pro hodnocení onkologického panelu. U jednoho pacienta mi software najde třeba pět tisíc variant - mutací. Já je musím odfiltrovat a vyhodnotit, která varianta může být potenciálně patologická, na řadu pak přichází ověření z druhého krevního odběru. Pak se načítají články o konkrétní mutaci a vytváříme interpretaci, kterou poskytneme klinickému genetikovi. Ten pacientovi vysvětlí možné následky a stanoví další postup.

Jaké musí mít člověk předpoklady, aby mohl vykonávat tuhle práci?

Zodpovědnost, sebereflexi a pro mě je důležitá zkušenost z laboratoří Biologického centra, která mě naučila pracovat s informacemi, číst články, naučit se v nich vyhledávat a být s nimi „kamarád“. Nebylo to tak vždy, tohle jsem si osvojila až koncem magistra. Pro práci, kterou dělám, je tahle schopnost čím dál důležitější, stále více se přesouváme k počítačům.

Je pro tvou práci ještě důležité navazující vzdělání?

Pro tuhle práci určitě ne. Důležitější jsou pro mě specializované konference a školení. Nad rámec školy jsem si dodělala akreditační kurzy a budu se snažit splnit genetickou ates-

taci, což je nejvyšší meta, kterou bych chtěla v profesním životě dosáhnout. Pak budu moci samostatně uvolňovat výsledky, aniž by mi je musel podepisovat atestovaný lékař. Atestace umožňuje vykonávat funkci zástupce manažera kvality, což je jedna z nejvyšších pozic v laboratoři. Moje tendence je neustále růst, nemyslím hierarchicky nebo finančně, ale celoživotně se vzdělávat. Vědomě se snažím neustrnout. Je to můj životní postoj.

Jsi ráda, že pracuješ v soukromém sektoru zdravotnictví?

Jsem. Lidé se mě ptají, jestli mi nevadí rutina. Ale já žádnou rutinu nemám. Pořád se chci hnát do něčeho nového a to mi zaměstnavatel umožňuje. I vedení firmy chce, abychom se neustále posouvali dál a poskytovali více služeb. A co je mi vyloženě na téhle firmě blízké, že ne všechno se řeší kvůli penězům. Vždy se snažíme poskytnout co nejvíce možných informací.

Pojďme na chvíli k etickým otázkám genetiky. Nedávno se v médiích objevila zpráva o geneticky modifikovaných dětech v Číně. Je tohle ještě v pořádku nebo už se svět opravdu zbláznil? Co na to jako molekulární bioložka říkáš?

Hodně mě to zasáhlo. Je to už absolutně mimo etickou hranici. Ale co si budeme povídat, každá technologie je zneužitelná. A nikdo dosud nevyzkoumal, jaký to bude mít dopad na život těch dětí. Když udělám dítěti místo modrých očí zelené, kde mám jistotu, jestli jsem mu tím mechanismem nepřepsala i něco, co ho postihne v životě daleko hůř?

Přece i geneticky modifikovaným plodinám je někde ubráno. Proč by to s člověkem mělo být jiné?

Přesně tak. Lidé jsou oproti rostlinám strašně komplikovaní. Teď se trochu vrátím ke genetickému panelu na onkologické geny. Ani u těchto mutací, které už poměrně

dobře známe a viděli jsme je u lidí postižených nádorovým onemocněním, nevíme, co přesně s nimi dělat a jak na ně cilit. Takže když někdo tvrdí, že změnil dítě na začátku v jedné buňce, aby mělo lepší predispozici k matematickým výpočtům, bavíme se o něčem zcela absurdním. Tohle se podle mě musí regulovat.

Je podle tebe přirozené vědět, co člověka čeká? Když to vyženu do absurdního průměru, nikdo asi nechce vědět, že za tři roky bude válka.

Jasně, ale žijeme ve světě informací, které získáváme v horším případě na mimibazaru, v lepším případě alespoň na wikipedii. Lidi informace vyhledávají a chtějí je. A tohle je informace jako každá jiná, akorát je zaměřená na lidského tvora. Vše je dobrovolné a na každé vyšetření je podepisován informovaný souhlas pacienta. My v laboratořích vlastně už jen plníme přání pacienta.

Rozumím a nemám s tím problém. Ten bych popravdě měl až s těmi genetickými modifikacemi lidí.

Já také, tam bych neváhala podepsat petici nebo klidně šla demonstrovat. Ale ona už je dost nepochopitelná věc, že díky NGS sekvenování můžeme přečíst celého člověka jako knížku. U nás v centru se zaměřujeme na několik konkrétních genů. Chceme je sice během půl roku rozšířit z 27 na 150, ale pořád se bavíme o 150 konkrétních genech, které způsobují konkrétní onemocnění. Když mi někdo řekne, že si nechal přečíst celý svůj genom, přijde mi to zvláštní. To, že někomu najdou 300 mutací, je přeci běžné, každý člověk si nese spoustu patologických mutací. Většina z nich se ale nikdy v životě neprojeví, protože tělo si s nimi poradí.

Jinými slovy doporučuješ nedělat vyšetření, pokud k tomu skutečně člověk nemá důvod. Proč bychom měli stresovat lidi informací, že

jejich dítě má 0,00001% šanci, že bude mít nějaké onemocnění? To má každé dítě. Něco jiného třeba je, když se v rodině dědí nedoslýchavost. Pro nás už dnes není problém přečíst, jestli tam tahle mutace je a díky asistované reprodukci vybrat takové embryo, které ji neobsahuje. Ale to jsme zpět u etiky, je už embryo živý tvor? To už si musí rozhodnout každý sám. Regulace tady zatím není.

A tvůj pohled na asistovanou reprodukci? Existují názory, že když přirozené početí nejde, může to být náznak, že se k sobě dotyčný pár geneticky „nehodí“.

Tuhle debatu bych moc ráda vedla se spoustou genetiků. Každý pár chce mít dítě, a pokud to nejde přirozenou cestou, tak proč lidem nepomoci. Bavila jsem se s jedním nejmenovaným člověkem o asistované reprodukci a výběru embryí. Dotyčný byl extrémně proti IVF (*umělé oplodnění pozn. aut.*), téměř jsme se pohádali, což jinak nemám v povaze. Já bylo pro, i když to také samozřejmě vnímám jako zásah do přirozenosti. No a před dvěma lety tu byl tenhle zarytý odpůrce IVF na testování, protože nemohou mít s partnerkou dítě. Člověk mění, život mění. Tenhle případ už budu mít navždy spojený s vědomím, že jedna věc je, co si člověk myslí, druhá věc, jak se zachová, když se ho to osobně dotýká. Sama nevím, co bych udělala, kdybych se dozvěděla, že moje dítě bude trpět Downovým syndromem.

Jak moc na tebe působí, že s tím přichází denně do styku?

Strašně moc. Jsem tu momentálně jediná bezdětná a mám trochu obavu, jak mě to bude psychicky ovlivňovat. Na druhou stranu jsem dost racionálně a logicky uvažující člověk, takže vím, že je třeba se vrátit do reality. Vidím toho při své práci zkrátka víc, než toho v reálu skutečně je. ●

Text: Miroslav Vlasák

Foto: Aleš Motejl

ŘEDITELKA: POMÁHÁM TĚM, KTEŘÍ POMÁHAJÍ

Absolventka Zdravotně sociální fakulty JU Veronika Láchová je ředitelkou České federace potravinových bank a také ředitelkou Potravinové banky Jihočeského kraje. S Jihočeskou univerzitou je v pravidelném kontaktu nejčastěji přes Ekonomickou fakultu, ale do akcí zapojuje i další studenty JU.

Obsah sloganu „Učíme lidi pomáhat“, který má Zdravotně sociální fakulta JU, jste posunula do dalších souvislostí. Jak se to přihodilo?

Původně jsem si myslela, že po absolvování fakulty budu zachraňovat lidi: pracovat u hasičského záchranného sboru nebo na krajském úřadu připravovat havarijní plány. Nejsm totiž ten klasický „laskavec“, nikdy jsem neměla tolik empatie jako moji kolegové z oborů zdravotnických, rehabili-

tačních nebo pracovních-sociálních. Pomáhat jsem vždycky chtěla, ale našla jsem si cestu, na níž můžu využít svých manažerských a organizačních schopností. Moje současná práce tedy spočívá hlavně v tom, že pomáhám těm, kteří pomáhají. A v praxi se přesvědčuji, že je to čím dál důležitější.

Co vaše pomoc konkrétně obnáší?

Potravinové banky rozdělují potraviny poskytovatelům sociálních služeb, což jim čas-

to může usnadnit jejich práci a transparentním způsobem pomáhat i klientům. Naše činnost a naše projekty pomáhají v tom, aby měli dost jídla, kterým mohou pomoci lidem v nouzi. Jako ředitelka federace mám z jedné strany konkrétní pracovníky potravinových bank v regionech, v nichž je zakořeněná empatie, a z druhé strany tvrdé zástupce legislativy, obchodu a politiky. A vidím, že neziskové a sociální organizace by mnohé nedokázaly, kdyby neměly za sebou lidi, jako jsem já a moji kolegové. Management neziskového a sociálního sektoru je nejméně stejně důležitý jako jeho samotná praxe. Lidé s dobrým srdcem často potřebují oporu, aby jejich cíle a snahy nebyly jen využity. Spojení dobře fungujícího managementu s pomáhajícími profesemi je klíčem k úspěchu. Vidím to i v zahraničí, kde se špičková manažeri rozhodnou - třeba když jdou do důchodu - pomáhat pomáhajícím profesím. U nás bohužel tato tradice chybí.

Právě proto nyní ZSF JU otevře nový magisterský studijní program Management sociální práce v organizacích, který vytvořila na základě požadavků zaměstnavatelů. Co jste na fakultě vystudovala vy?

V letech 2003–2008 jsem nejprve absolvovala obor Radiobiologie a toxikologie a poté magisterské studium Krizová radiobiologie a toxikologie. Téma mé závěrečné práce bylo Plán na znovuoobnovení kritické infrastruktury na místní úrovni. Zpětně hodnotím, že obor si vybral mne. Původně jsem chtěla jít na obor Ochrana veřejného zdraví, ale Radiobiologie a toxikologie se na fakultě tehdy otvírala nově a dostala jsem nabídku, zda to nechci zkusit. Šla jsem do toho, i když vidina chemie a fyziky na vysokoškolské úrovni mne děsila. Záhy jsem ale díky skvělým pedagogům pochopila, že i tyto předměty mohou být logické a zábavné. Pak se mi začala líbit naléhavost oboru. Vždycky jsem měla ráda akci a plánování, proto mi

management mimořádných událostí připadal jako ideální volba.

Měla jste už během studií představu, čemu se budete po skončení školy věnovat?

Vůbec. Tedy vlastně měla, ale úplně jinou, než jaká je současná realita. Nejvíc jsem toužila po praxi v Řeži u Prahy nebo na urychlovači částic ve Švýcarsku. Líbilo se mi, jak se v kritické infrastruktuře všechno propojuje se vším a jak jsou na sebe věci navázány.

Kde a jak jste si po absolvování fakulty doplňovala vzdělání?

Univerzitu jsem ukončila ve třiceti letech, protože jsem nastupovala později. Šla jsem za půl roku na mateřskou a pak jsem se vrátila do sociálních služeb, ale jako analytik a „rozvojář“. Pracovala jsem na řadě projektů a při tom se dostala i k tématu potravinových bank.

Získala jste už na fakultě nějaké kontakty do praxe, které se vám pak hodily?

Mnoho přátel z fakulty mi zůstalo do sud, spoustu kontaktů využívám i ve své současné práci. Řada spolužáků, kteří pracují v neziskovém sektoru, je našimi odběrateli. Například kolegové z integrovaného záchranného systému vědí, že máme k dispozici spoustu potravin, které nejsou zatížené náročnou administrativou, takže je můžeme okamžitě uvolnit v případě, že se něco stane.

Jak zaručíte, že jsou prošlé potraviny ještě požitelné?

Když jsme před čtyřmi lety s kamarádkou z Ekonomické fakulty JU zakládaly jihočeskou potravinovou banku, objevily jsme normy z Itálie a z Ameriky, které stanoví bezpečnost potravin i po datu minimální trvanlivosti. Standardy, které používají obchodníci, bývají totiž nadsazené i o dva až tři měsíce. Netýká se to samozřejmě všech

potravin. Ty vybrané svážíme z obchodů a samozřejmě pak u nás každé balení někdo vezme do ruky a zkontroluje. Jde vlastně o krizový management, protože všechny potraviny, které takto dostáváme, je třeba rychle distribuovat. Právě rychlost této akce mě přitahuje, protože cílem je vhodné potraviny ještě využít, jak je nejlépe možné.

Jak vám vystudovaný obor rozšířil obzory? Potkala jste ve škole osobnosti, které vás ovlivnily?

Měli jsme tehdy obrovskou výhodu, že náš obor byl nový a všichni nás přijímali

s nadšením. Podívali jsme se na místa na-prosto nepřístupná. Byli jsme v laboratořích příbramských dolů, v krytech příbramské nemocnice. Mohli jsme sloužit se záchranáři a hasiči nebo pracovat v nemocničních laboratořích. Později, když přibýlo záchranářských oborů, už nebylo tak snadné se do těchto praxí dostat. Náš obor měl velmi široký záběr – od lékařských oborů, až po management nebo již zmiňovanou fyziku a chemii v laboratořích. Lidsky a pedagogicky mne velmi ovlivnili např. pan profesor Patočka – světová kapacita v toxikologii, pan docent Rosina – přední radiobiolog, nebo pan profesor Dylevský a pan doktor Gutvirth. Byli to skvělí učitelé a mnohé z jejich přístupů, a to hlavně těch lidských, obdivuji dodnes. Pro mne to bylo celé spektrum příležitostí, které jsem objevovala. Navíc na spoustu míst jsme se dostali právě díky prominentním učitelům. Dnes bychom na mnohá z těchto míst potřebovali minimálně základní bezpečnostní prověrky.

Co byste poradila těm, kteří teprve studují?

Aby maximálně využili příležitosti, které jim škola dává. Je to totiž naposledy, kdy za to platí jen „symbolické finance“ - a také asi naposledy, kdy si mohou dovolit bez následků udělat chybu, rozmyslet se, změnit rozhodnutí. Ne všechny věci, na které si člověk troufne, musí vyjít. Já sama jsem například opustila stáž v Petrohradu, protože jsem ji prostě v té době nezvládla. Vládly tam drsné podmínky a zcela jiný přístup ke stážistům. Nesla jsem následky, ale nebyly fatální. Poučné ano, i za ně jsem dnes ráda. Má rada studentům je jasná: Využijte všechny možnosti, které vám škola dává, když můžete. Nebojte se změnit názor nebo udělat chybu. Větší chybou je to nezkusit a nejit si za svým snem. I to by vás škola měla naučit. ●

Text: Alena Binterová

Foto: archiv Veroniky Láchové

ŠLECHTITEL: KVŮLI KAPRŮM SI PRODLUŽOVAL STUDIUM

Někteří lidé mají jasnou představu o svém budoucím povolání už na střední škole. U Martina Prchala tomu tak ale nebylo. Ke studiu na Fakultě rybářství a ochrany vod ho přivedla náhoda. Náhoda, která se ale záhy proměnila v profesní vášeň. Výzkum na rybách ho nadchl, zejména šlechtění kaprovitých ryb. V současné době už má za sebou na fakultě nejen magisterské, ale i doktorandské studium.

Martine, na to, že ti je teprve třicet let, už máš za sebou doktorské studium a docela zajímavé vědecké výsledky.

Así jo. Ale nebylo to jednoduché. V současné době jsem vědeckým pracovníkem a působím v Laboratoři molekulární, buněčné a kvantitativní genetiky ve Vodňanech. Zaměřuji se tam na šlechtění kapra a lina.

Nedávno ti o tom vyšel článek v renomovaném časopisu. Mohl bys o tom říci něco bližšího?

V podstatě jde o to využít šlechtění k tomu, aby se zvýšil podíl jedlých částí těla u kapra. Aby rybář získal v dalších generacích kapry, kteří budou poskytovat více masa. U kapra se využívá takzvané hybridizační šlechtění, kdy se kříží dvě různá plemena, aby ta nová generace kaprů měla požadované vlastnosti těchto dvou plemen, tedy i vyšší růst a přežití.

Jenomže to vydrží jen u jedné generace. U té další se musí kapři křížit znovu. My u kapra zavádíme šlechtění selekční, které se v cizině hodně používá u jiných druhů ryb. Tam se pracuje jen s jedním plemenem, kdy velice zjednodušeně řečeno z obsádky kaprů vyberete deset procent těch s nejvyšší výtěžností filetu. Od nich získáte sperma a jikry, z nichž vznikne další generace. A ta na tom bude z hlediska podílu jedlých částí těla lépe. A z té další generace zase vyberete deset procent těch nejlepších. Genetický zisk se neztrácí, naopak se kumuluje a u těch ryb vydrží.

To zní docela jednoduše.

Problém je v tom, jak vybrat z obsádky ty kapry, kteří patří k těm deseti procentům s nejvyšším podílem jedlých částí těla. Abyste vyhodnotili ty znaky, které chcete navýšit, musíte některé ryby usmrtit a zpracovat. My teď u kapra nově využíváme metody, díky kterým se zabíjet nemusí a které teď ještě dále ověřujeme. Využíváme například tukoměr nebo ultrazvuk.

Takže „posíláte“ ryby na ultrazvuk?

Ano. Když jsme si ultrazvuk chtěli otestovat, a pánovi, který je nabízí, jsme řekli, že to potřebujeme pro kapry, podivil se. Prohlásil: „Už i kapři?“ Díky ultrazvuku zjistíme tloušťku břišní stěny a hloubku břišní dutiny. Díky tukoměru pak obsah tuku, ale měří se i jiné znaky. Pracujeme na metodě, pomocí níž vyhodnotíme podíl jedlých částí těla u kapra rychle, levně a efektivně.

Myslíte, že to bude českého rybníkáře zajímat?

Čeští chovatelé ryb jsou dost konzervativní. Z hlediska selekčního šlechtění kaprů jsme v Čechách hodně pozadu. Je to ale dáno i jinými podmínkami chovu. I tak stojí tato metoda za pozornost. Vždyť kapr je z hlediska celosvětového chovu ryb na čtvrtém místě a má obrovský potenciál. A při tom je v zušlechťování tento druh daleko za metodami, jaké se využívají u lososa, pstruha duhového, pražmy nebo mořčáka. Snažíme

se zjistit, jestli je selekční šlechtění u kapra u nás vůbec rentabilní a jestli o jeho výsledky bude zájem.

Ten výzkum musí zabrat hodně času. Než všechny ty generace kaprů vyrostou.

To jo. Je to i důvod, proč jsem prodlužoval doktorské studium ze čtyř na pět let. Ne proto, že bych byl špatný student, ale čekal jsem na potřebná data. Velké pochopení při prodloužení mého studia měl vedoucí laboratoře Martin Flajšhans. Rozuměl situaci a vyšel mi vstříc. Školitelem mé disertační práce byl Martin Kocour. Zapojil mne do řešení evropského projektu se zkratkou FISHBOOST. Experimenty se rozjízďely, když jsem končil první ročník, a v polovině čtvrtého roku

studia jsme získali ta nejdůležitější data. Odchov kapra do tržní velikosti u nás totiž trvá tři až čtyři roky. Než se podaří data zpracovat a výsledky opublikovat, trvá to kolikrát i více než rok. Ale vyplatilo se to, výsledky se podařilo „prodat“ v časopisech v prvním kvartilu svých oborů (tzv. Q1). Musím ale říct, že je to práce celého týmu, nejen mě a mého školitele. Zásadní podíl na tom mají technici z našich pracovišť ve Vodňanech, vedoucí Genetického rybářského centra David Gela, kolegové z Klatovského rybářství, a. s., kteří s námi v evropském projektu spolupracovali, a i řada dalších, včetně podpory mé rodiny.

Šlechtění ryb. To nezní moc jako v dětství vysněný životní cíl.

To u mě taky nebyl. Když jsem studoval na „frovce“, spousta mých spolužáků měla za sebou střední rybářskou školu nebo nějakou zemědělkou. Já měl gympl a trochu jsem tam tápal. Nevěděl jsem, co chci dělat. Moc dobře jsem se neučil, takže na nějakou top vysokou školu to nevypadalo. A navíc, moje rodina spíše chtěla, abych pak šel třeba na obchodku nebo ekonomickou školu. Ale já si tehdy vybral obor Rybářství na ZF JU a ten pak přešel pod Fakultu rybářství a ochrany vod.

Proč?

Už od malička jsem inklinoval k přírodě. Pocházím z Vysočiny, můj děda měl rybník a v něm jsme chytali ryby. Celé léto jsme s kamarády trávili venku, sbírali houby a objevovali přírodu. Na gymplu jsem měl jednoho kamaráda, se kterým jsme chodili na ryby a do přírody. Ten šel taky na vysokou jako já, ale nevydržel.

Zatímco ty ses ve studiu zhlédl.

Přesně tak. Volba této fakulty byla vlastně náhoda. Ostatní univerzity nevyšly, tak jsem šel do Budějovic. A studium mě strašně chytilo. Navíc jsme měli skvělou partu, se svými bývalými spolužáky se scházím dodnes.

No jo, ale šlechtění ryb – to je i genetika, statistiky, vyhodnocování dat.

To máš pravdu. Taky jsem se bál, že třeba vyletím kvůli statistice nebo na něčem takovém. Ale už během bakalářského studia jsem si vybral práci u Martina Kocoura, zaměřenou na šlechtění lína. A tam jsem se zhlédl v kvantitativní genetice. Je to náročný obor a trochu mě k tomu dokopal právě Martin Kocour. Dal mi data a řekl, abych je vyhodnotil.

Na druhou stranu je to i práce v terénu. Manuální práce s živými tvory.

Právě. To mě na tom baví nejvíc. Někteří kolegové sedí celou dobu u počítače. Nic proti tomu, ale mě by to nebavilo. Moje kolegyně je Čiňanka, která má asi tak čtyřicet kilo, takže při klasické rybářské práci nám moc nepomůže. Ale je moc šikovná na takovou tu práci za počítačem a v laboratoři. Mě naopak baví, že je to různorodé. Výtěrová sezóna začíná na konci dubna, to jsme pořád na líhni, klidně i dvanáct hodin denně, případně jedeme i víkendy a svátky. Na podzim mám čas na vyhodnocování dat, v létě a zimě pak píšu články a projekty.

Na Fakultě rybářství se klade velký důraz na znalost angličtiny a na zahraniční stáž. Absolvoval jsi některé?

Byl jsem ve Finsku, kde jsem se učil různé statistické modely zaměřené na dědivost, genetické korelace. Hodně taky jezdím na různé konference. Zanedlouho pojedu asi na měsíc do Vietnamu radit tamním rybářům, jak efektivně šlechtit kapry. Ale hlavně, jakožto „postdok“, musím během tří let vyjet alespoň na rok do ciziny. Rád bych do Francie.

Proč?

Z hlediska šlechtitelství jsou tam mnohem dál než u nás. Ale je tam velká konkurence. V posledním výběrovém řízení jsem skončil

na druhém místě, což je škoda. Mám docela zajímavé vědecké portfolio, ale ta stáž mi ještě chybí. Člověk pak může i lépe dosáhnout na různé projekty. A je pravda, že u nás na fakultě je angličtina základ úspěšného studia. Mnoho mých dřívějších spolužáků odešlo právě kvůli angličtině. Určitě je hodně důležitá, ale pro kluky, kteří chtějí jít po škole rovnou do rybníkářské praxe, stačí základy. Aby se uměli domluvit se zákazníky.

A co tě baví kromě šlechtění ryb?

Hodně sport, cestování a gastronomie. Jsem z Humpolce a mým srdečním hokejovým týmem je Dukla Jihlava. Když hraji o víkend, jedu se na ně podívat, někdy jen na otočku. Ale mám rád i jiné sporty jako fotbal a biatlon, snažím se objíždět co nejvíc sportovních akcí. Nejdál jsem byl na mistrovství světa v hokeji v Paříži, kde jsem se zasnoubil se svou manželkou.

Manželka s tebou jezdí za sportem dobrovolně, nebo nemá na vybranou?

Ze začátku si trochu zvykala, ale teď už ji to baví. Fotbal moc ne, ale hokej ano. Je rychlejší a hrají ho opravdoví chlapi, ne jako ve fotbale, kdy někdy hráči padají jako hrušky a simulují. Ale vloni jsme byli i na Nou Campu podívat se na Barcelonu. Můj největší sen je ale podívat se do zámoří na zápas NHL.

Na tvém facebookovém profilu jsem viděl, že i bubnuješ.

Bubnoval jsem dříve. Hrál jsem v dechovém orchestru, ale pak jsme si s kamarády založili punkovou kapelu. Po škole se ale rozpadla. Punk mám rád. Na hraní už ale nemám čas. Nejdůležitější je teď pro mě získat tu stáž. A s manželkou jezdíme spíše na popovější festáky, na takové ty české kapely. Jako poslechnu si je, nevádí mi to, ale... No, změknuł jsem. ●

Text: Miroslav Boček
Foto: archiv FROVJU

VYDAVATEL DRBNY: V REGIONECH CHCEME BÝT JEDNIČKA

Absolvent magisterského studia na Ekonomické fakultě JU Libor Matoušek je spolumajitelem a vydavatelem Drbny, úspěšného regionálního on-line média, které se z Českých Budějovic postupně šíří do dalších měst. Devět let také stál za úspěšnou celorepublikovou soutěží Maturantka roku. Jeho vášní je sport, dlouhé roky hrál fotbal za Dynamo České Budějovice, vyzkoušel si i nizozemskou třetí ligu.

Když jsem zadal vaše jméno do vyhledávače, chvíli jsem přemýšlel, jestli se nejedná o dvě osoby. Na jedné straně úspěšný manažer, na druhé bývalý fotbalista Dynamo České Budějovice. Jak to jde dohromady?

Určitě nebylo jednoduché skloubit fotbal, školu a podnikání. Manželka mi také občas říkala, proč s mými znalostmi a touhou měnit věci trávím tolik času ve fotbalové kabině. Ale fotbal byla pro mě neoddelitelná součást života. Byl to pro mě jakýsi ventil a uvolnění. Navíc jsem měl vždy štěstí na výborné spoluhráče. Před několika lety jsem kvůli zdraví kariéru ukončil, ale chuť hrát mám pořád. Fotbal mi také částečně pomohl v byznysu.

Tím, že máte tah na bránu?

Hrál jsem jako obránce, takže jsem se spíše snažil brankám zabránit. Fotbalu můžu pro profesní kariéru poděkovat za disciplínu a týmové hráčství. V jakémkoliv projektu je pro mě důležitý tým. A protože fotbal přinášel velký dril, jsem zvyklý skousnout o trochu víc. Když na vás někdo z tribuny hází medicinbal, abyste ho zpracovali na prsa, zocelí vás to. Nebo máte čtyři tréninky za den, z čehož je jeden tak fyzicky náročný, že se vám chce zvracet. Co je proti tomu situace, kdy vám nevyjde obchod. Štve vás to, ale víte, že zítra je nový „zápas“. To platí ve fotbale i v byznysu. Na druhou stranu mi fotbal vzal zdraví, jen na koleni mám čtyři operace. Bez sportu ale být nemůžu, takže se teď věnuji tenisu a běhání. I když máme dvě děti a třetí

je na cestě, manželka to respektuje, protože bez sportu dokážu být protivný.

Vaše rodina se věnuje podnikání. Bylo tím pádem ekonomické vzdělání jasnou volbou?
Táta chtěl, abych studoval práva, takže jsem si podal přihlášku na právnickou fakultu. Ale byla to spíš taková úlitba, vždycky mě to táhlo k ekonomickým směrům, i když matematiky a statistiky jsem se docela bál. Naopak silný jsem byl v makroekonomii a nejvíc jsem tíhl k obchodu a marketingu.

O to víc mě překvapilo, že jste studoval obor Strukturální politiku Evropské unie. Co má společného s byznysem?

Jsem rád, že to zmiňujete. Samozřejmě jsem chtěl na Obchodní podnikání, u přijímaček jsem dosáhl 180 bodů z 200, přesto jsem nebyl přijat. Přednost dostali studenti, kteří bakaláře vystudovali na Jihočeské univerzitě. Já jsem bakalářský stupeň vystudoval na VŠTE. Byl jsem zdravě naštvaný, ale říkal jsem si, že se alespoň trochu seznámím s Evropskou unií. Dozvěděl jsem se spoustu zajímavých věcí z oblasti práva, například o ochraně vody a půdy. Ale stejně mě to mrzelo a diplomku jsem vlastně dělal na čistě podnikatelské téma. Byla to taková předchůdkyně Drbny, která zanedlouho poté vznikla.

Jaký jste byl student?

Student jsem byl dobrý, ale někdy asi protivný, protože jsem měl problém s doslovným

citováním skript. Když s něčím nesouhlasím, dávám to najevo. Proto můj diplom nemá červenou barvu, dodnes si myslím, že jsem si z makroekonomie zasloužil jinou známku. Také mi vadili studenti, kteří zdržují tím, že si jdou zkoušku jen zkusit. Na to jsem neměl čas. Vždycky jsem si šel pro jedničku. Studoval jsem, podnikal a do toho se nám narodil syn. Byly dny, kdy jsem přišel večer domů z práce, do tří do rána jsem se učil a ráno v šest zase vstával do práce. V tom mi asi také pomohl sport.

Hrál jste v tu dobu Českou fotbalovou ligu jako obránce B týmu Dynama České Budějovice. Pak jste ale před slušně rozjetou fotbalovou kariérou dal přednost studiu. Cítil jste, že to na áčko Dynama nebude stačit?

Řekl jsem si, že mi k áčku chlapů chybí kousek, ale není to tam. A když se mi podařila dobrá sezóna, přišlo zranění. Asi to byly signály, že tudy cesta nevede a měl bych se fotbalu věnovat jen pro zábavu. Rozhodoval jsem se, jestli přestoupit do Sezimova Ústí, které se tehdy formovalo do Táborska, nebo odjet studovat na Erasmus do holandského

Eindhoven. V tu dobu už se mi rozjíždělo podnikání, takže vyhrála škola. Fotbalu jsem se ale nevzdal a začal hrát za místní Veldhoven. Dodnes tam mám kamarády a spousta lidí mě rádo uvidí, protože s béčkem jsme vyhráli titul, s áčkem jsme se pohybovali ve středu tabulky 3. nizozemské ligy. Na uživení to v téhle úrovni není, ale jako přívýdělek na školu to bylo fajn.

Co vám dala škola pro váš byznys?

Každá ze škol mi něco dala a z každého přednášejícího jsem se snažil vzít to nejlepší. Stejně jsem to měl s trenéry ve fotbale, někteří byli skvělí na taktiku, jiní na kondičku. Škola mě především naučila klást důraz na analytické a syntetické myšlení, to považuji za klíčové, protože spousta středoškoláků tohle ještě neumí. Úlohou ekonomických směrů by mělo být učit studenty analyticky a konstruktivně myslet, vyvozovat závěry a ty vhodně interpretovat.

Jak byste porovnal naše školy s pobytem v Nizozemí, kde jste studoval obchod a marketing?

Holandsko mi dalo asi nejvíc, ale zase bych

ho bez Erasmu nebyl schopný zaplatit. Nevím, jak je to teď, ale trochu mi v Budějovicích chyběly přednášky odborníků z praxe. V Holandsku jsem třeba zažil čtyřhodinovou přednášku šéfa evropské Toyoty na téma marketing, pak zase přijel člověk, který vede tureckého telefonního operátora. Vyhovovalo mi, že většina zkoušek byla koncipována jako open-book exams, to znamená, že u písemky, nebo spíš eseje, můžete mít otevřené knížky. To bylo něco jiného, než když po mně chce někdo papouškovat skripta.

Ekonomická fakulta JU je také garantem Kompetenční akademie, kterou jste absolvoval.

Ano, Leoš Kubíček je dodnes mým koučem. Kompetenční akademie je povýšení manažerských dovedností. Rozhodl jsem se ji absolvovat v okamžiku, kdy jsme už nebyli čistě rodinnou firmou, Drbna se oddělila od agentury a já jsem potřeboval ukočírovat různé charaktery lidí a pochopit, jak přemýšlejí. Mantrou, kterou jsem si z toho vzal, je, že manažer není řešitel problémů, ale dodavatel zdrojů. Když dodám obchodnímu manažerovi potřebné informace, analýzy, obchodní strategii a peníze, očekávám, že rozhodnutí bude dělat sám. Lidé jsou zvyklí mít nalajnovaný den, ale já v týmu nepotřebuji roboty. Dnes už odmítám za někoho řešit problémy. Firma by padla, kdyby mi tu neustále někdo ťukal na dveře. Kompetenční akademii postupně absolvovala většina našich manažerů.

Pojďme k Drbně. Čím to je, že se vám podařilo uspět na poli zavedených regionálních médií, v jejichž pozadí obvykle stojí ekonomicky silní hráči?

Z hlediska vnímání navenek se můžeme zdát úspěšní, ale úspěch může být pomíjivý. Dnes už máme osm set tisíc unikátních čtenářů měsíčně a dobře prodáváme bannerovou reklamu. Když ale vidím náš potenciál, vím, že můžeme být ještě lepší. Úspěšní

jsme v tom, že se nám včas podařilo zachytit touhu po nových médiích v regionech. Silní hráči, o kterých mluvíte, si z deníků vytvářejí „atomový kufřík“, který otevrou v případě, kdy to potřebují. Z novin, které jsem v patnácti hltal jako nejlepší novinářinu, udělají stranický plátek. Nelíbilo se nám, jak média fungují, a rozhodli jsme se založit vlastní. Byl to obrovský risk a peníze jsme museli poshánět, kde se dalo. Bylo jasné, že tenhle projekt budeme muset několik let finančně krmit. Upozadili jsme ega a zájmy, protože dodnes je třeba vydělané peníze reinvestovat.

Myslíte, že zafungovalo jít tak říkajíc odspodu, kdy jedno silné regionální médium postupně expanduje do dalších krajů? Známe totiž i opačný případ, kdy zcela nový projekt regionálních deníků českého miliardáře pohořel během několika měsíců.

Dodnes jsme neproinvestovali tolik jako oni, protože šli cestou z centra do regionů, opačnou cestou než my. Pražané zkrátka chtěli dělat zprávy pro regiony a ono to tak úplně nejde.

Rozumím tomu, že někdo založí regionální médium ve městě, které dobře zná a má v něm síť kontaktů. Ale zkusit to samé v Liberci nebo Brně, to už asi chce odvalu a dobře promyšlenou strategii.

Je to odvaha, která se nám začíná vyplácet. Redaktoři se nám sami ozývají, že by Drbna chtěli ve svém kraji. Momentálně funguje v Budějovicích, Jihlavě, Brně, Olomouci, Liberci, Hradci Králové, Plzni a k tomu centrální Drbna.cz, která agreguje to nejlepší z regionů a k tomu přidává celostátní články, zajímavé rozhovory, analýzy. Z Brněnské Drbny se do půl roku stane vlajková loď, pokud jde o návštěvnost stránek. A konečně nám schválili, že k nám studenti žurnalistiky mohou chodit na praxi. Do té doby měla katedra žurnalistiky problém s naším názvem.

Drbna trochu klame názvem. Neútočí na čtenáře bulváru, ale na středoškolsky vzdělané třicátníky.

Jasně, obal knihy je trochu odlišný od vnitřku. Pro mě bylo nepředstavitelné, že budeme zakládat něco jako Listy nebo Zpravodaj. Proto jsme možná trochu odvážně zvolili tenhle název. Navíc jsme jako vizuál přidali holku s přelepenou pusou, která chce něco říct a nemůže. Od začátku jsme šli nízkonákladovou cestou, lidé museli zastávat více rolí. Teď po osmi letech se to přetavilo ve fungující firmu, která neustále reinvestuje inzertní prostředky do svého rozvoje a tím se stává silnější.

Kvalitních regionálních novinářů přiliš není. Jak je sháníte?

Často se nám sami ozývají. Myslím, že mám schopnost najít lidi, kteří v sobě mají oheň, touhu, zápal pro věc. Předtím třeba v novinách nedostali prostor, který by si zasloužili. Hodně také tlačíme na efektivitu. Moc dobře víme, kolik toho může novinář za den zvládnout. Mám pocit, že některá média přiliš efektivní nejsou. Mají větší týmy, které plodí menší počet článků. My nemáme finanční prostředky na to, abychom na konci roku zalepili ztráty. Díky efektivitě už jsme v regionech před nimi. Pokud krajská redakce konkurenčního deníku nemá jedinou víkendovou zprávu a naše Drbna dá v pátek dvanáct zpráv, o víkendu deset a v pondělí ráno má připravený top článek, jak asi bude vypadat návštěvnost? V printu jim konkurovat nemůžeme, ale v on-line jsme napřed v Liberci, Budějovicích, Olomouci, dvojkou jsme v Brně. Tam, kde jsme, chceme být v regionálním on-line zpravodajství jedničkou.

Je pro vás Drbna srdeční záležitostí, nebo jste ochotni přepustit ji jednoho dne konkurenci a rozjet zase něco velkého od nuly?

Těžká otázka. Drbnou teď žijeme, každý měsíc roste návštěvnost, navazujeme nová obchodní partnerství, je to hezky rozjeté. Kdyby

konkurence v podobě velkých vydavatelských domů byla pragmatická, už teď by nás chtěla koupit. Pokud by taková nabídka přišla, trval bych na konkrétních podmínkách, stejně jako jsem při prodeji Maturantky roku trval na tom, aby dál pokračovala v charitě. Už jsme zájemce o koupi měli, ale z Drbny by se stalo něco, co bych opravdu nechtěl. Mohl bych si dát na nějakou dobu nohy na stůl a nepracovat. Místo toho jsem přibral jako parťáka Petra Jiříčku, který mi pomohl s financemi, a mohli jsme rozjet další pobočky a investovat do systémových věcí.

Za pět let bude případná nabídka pravděpodobně ještě lákavější.

Doufejme. Pokud něco nezkažíme. Já jsem v tomto ohledu opatrný. Ale snažím se dělat vše pro to, abychom rostli. Věřím, že postupně obsadíme další krajská města. V letošním roce chceme maximálně jednu novou pobočku, nejprve budeme muset posílit naše obchodní týmy. Rádi bychom našli šikovné studenty, ale je to složité. Představy mileniálů jsou trochu nesourodé s těmi mými.

Stává se v ČR už nepsaným pravidlem, že majitelé vydavatelských domů vstupují do politiky. Co vy?

Dostal jsem několik nabídek od středopravicových stran, ale zatím jsem je s díky odmítnul. Nejprve chci nabrat zkušenosti. Mám pocit, že případný volič Libora Matouška ještě nevyrostl do věku, kdy může jít k volbám. Takže na pořadu dne to není, ale uvidíme, co přinese budoucnost. Jsem často nespokojený s politikou, ale zatím moje ego uspokojuje to, že vytváříme mediální obraz, za který se bez obav můžu ráno podívat do zrcadla. Upozorňujeme na nešvary a procesní chyby. Když probíhají v krajských městech demonstrace, umístíme to jako top článek a nepřebijeme to doporučeními na cestu do Chorvatska. ●

Text: Miroslav Vlasák

Foto: Jan Luxík

www.jcu.cz

facebook.com/jihoceska.univerzita

twitter.com/JihoceskaUni

instagram.com/jihoceskauniverzita

Universitas
magazín vysokých škol